

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

 доц. Світлана ПОПИЧЕНКО

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Освітні програми: Дошкільна освіта. Спеціальна освіта (логопедія),
Дошкільна освіта. Початкова освіта,
Дошкільна освіта. Психологія.

(денна та заочна форми навчання)
(411, 412, 413, 411з, 412з, 413з, 422з групи)

Пояснювальна записка

Програму комплексного кваліфікаційного екзамену укладено відповідно до освітньо-професійних програм: «Дошкільна освіта. Спеціальна освіта (логопедія)», «Дошкільна освіта. Початкова освіта», «Дошкільна освіта. Психологія», підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр» зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», термін навчання (3 р. 10 м., 2 р. 10 м.).

Комплексний кваліфікаційний екзамен з педагогіки, психології та методик дошкільної освіти призначений для визначення теоретичної та практичної підготовки випускників до виконання професійних завдань.

Програма та порядок проведення кваліфікаційного екзамену визначається «Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії» та іншими нормативно-правовими документами.

Програма включає перелік питань з дисциплін загального та професійного циклу підготовки, передбачених навчальними планами, освітньо-професійними програмами підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»: «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Дошкільна лінгводидактика», «Ознайомлення дітей з природним довкіллям».

Основною метою комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки, психології та методик дошкільної освіти є перевірка залишкових знань та вмінь здобувачів вищої освіти.

Випускник повинен володіти такими компетентностями:

- будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу; здійснювати управління його якістю, керуючись психолого-педагогічними принципами організації освітнього процесу в системі дошкільної та початкової освіти при реалізації завдань виховання, цілями навчання і розвитку дітей в закладі дошкільної та початкової освіти;

- володіти здатністю до взаємодії з батьківською спільнотою, налагодження соціально-психологічного патронажу, психологічних знань серед широких верств населення;

- надавати допомогу вихователям щодо вибору методик діагностування досягнень у розвитку дітей з різних розділів програм навчання та виховання. Аналізувати та оцінювати отримані результати, інтерпретувати та розробляти індивідуальні корекційно-розвивальні програми для дітей у нормі та з відхиленнями в психофізичному розвитку;

- використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей;

- здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань;

- організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій. Створювати максимально сприятливі умови для розвитку, навчання і виховання дітей;

- організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій;

- професійно самовдосконалюватися: за допомогою професійної самоосвіти, особистісного зростання, проектування подальших особистих освітньо-професійних траєкторій.

Випускник повинен знати:

- загальні закономірності виховання, навчання та розвитку дошкільника; мету, зміст, принципи, методи форми організації навчання та виховання в закладі дошкільної освіти та школі;

- основні категорії та принципи та напрями сучасної психології, орієнтуватися та характеризувати закономірності основних психічних процесів, станів, властивостей;

- зміст і завдання методики ознайомлення дітей з природним довкіллям;

- форми організації роботи по ознайомленню дошкільників з природним довкіллям;

- завдання, зміст, форми, методи навчання дітей рідної мови;

- сучасні технології розвитку мовлення;

- перспективи використання могутнього потенціалу природи для гуманізації педагогічного процесу: розвитку розумових, моральних, естетичних сторін особистості, зміцнення здоров'я дітей;

- понятійний апарат та актуальні проблеми психології;

- тенденції, закономірності розвитку психології та специфіку, пріоритети сучасної вітчизняної психологічної думки;

- методи психологічної діагностики розвитку, навчання та виховання особистості.

Випускник повинен вміти:

- педагогічно осмислювати та реалізовувати процес розвитку виховання, навчання особистості та забезпечувати творчий підхід до педагогічної діяльності;

- застосовувати знання з психології в процесі організації предметно-практичної та предметно-художньої діяльності вихованців, розвитку мови і мовлення, елементарних математичних уявлень тощо;
- здійснювати психологічну діагностику знань та умінь особистості з різних розділів програми розвитку, навчання і виховання;
- забезпечувати своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей дітей;
- узагальнювати та впроваджувати кращий психологічний досвід у власній роботі з дітьми;
- простежувати головні тенденції розвитку сучасної психології, систематизувати вивчений матеріал, здійснювати психологічне дослідження особливостей психічних явищ особистості;
- забезпечувати наступність у розвитку мовлення дітей у дошкільних закладах та початковій школі;
- використовувати інноваційні технології розвитку мовлення дошкільників;
- розробляти конспекти та проводити заняття на високому методичному рівні;
- формувати у дітей мовленнєві навички, досвід мовленнєвої взаємодії з дорослими і однолітками;
- здійснювати професійне мовленнєве спілкування з дітьми на засадах гуманізації, міжособистісної взаємодії з дітьми, особистісно зорієнтованого підходу;
- моделювати педагогічні ситуації, які б сприяли виникненню у дітей інтересу до занять по ознайомленню дітей з природним довкіллям;
- розробляти консультації для батьків з актуальних проблем ознайомлення дітей з явищами живої та неживої природи;
- формувати куток природи як основної матеріальної бази ознайомлення дітей з природою;
- доцільно використовувати методи та форми організації роботи по ознайомленню дітей з природою;
- здійснювати психологічний супровід в закладі дошкільної освіти як умови реалізації освітньо-виховних завдань навчання та виховання дошкільників.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
знань і вмінь студентів

Сума балів за тестові завдання	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для комплексного кваліфікаційного екзамену	Характеристика відповідей студента
90-100	A	відмінно	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить 90-100 %. Студент володіє вміннями і навичками розв'язування складних, нестандартних тестових завдань як обов'язкового так і підвищеного рівнів, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, Розв'язувані завдання правильні, обґрунтовані і раціональні.
82-89	B	дуже добре	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить понад 82-89 %. У розв'язаних тестових завданнях зустрічаються окремі неточності і незначні помилки, які суттєво не впливають на правильність відповіді.
75-81	C	добре	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 75-81 %. Студент добре володіє вміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, знає властивості понять і вміє обґрунтовувати їх істинність, вміє логічно мислити, робити правильні умовиводи і судження.
69-74	D	достатньо	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 69-74 %. Студент задовільно володіє вміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань. У відповідях на

			запитання тесту допускаються несуттєві недоліки та помилки.
60-68	E	задовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 60-68 %. Відповіді на питання тесту носять фрагментарний характер, свідчать, що студент відтворює знання поверхово, на рівні запам'ятовування, не вміє застосовувати їх в змінених умовах, міркує шаблонно.
35-59	FX	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 35-59 %. У студента відсутні просторова уява, знання, вміння і навички для розв'язування поставлених завдань.
1-34	F	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить менше 34 %. Студент не усвідомлює змісту запитань тесту, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання або відсутня зовсім, не вміє міркувати.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Тестові запитання від 1 до 100 мають чотири варіанти відповіді, серед яких лише одна правильна. Необхідно вибрати правильний варіант відповіді (а, б, в, г) та позначити її в бланку відповіді біля номера завдання.

Загальна оцінка за тестові запитання оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, де кожна правильна відповідь становить 1 бал. Загальний бал оцінювання рівня знань студента вираховується згідно кількості правильних відповідей.

ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА

Тема 1. Предмет, завдання і методи психології дитячої

Предмет і структура дитячої психології. Поняття, що характеризують онтогенез дитини (дозрівання, розвиток, формування, становлення, навчання, виховання).

Тема 2. Сутність і закономірності психічного розвитку

Основні закономірності психічного розвитку дитини. Передумови, джерело і рушійні сили психічного розвитку дитини.

Тема 3. Особливості психічного розвитку немовляти

Особливості психічного розвитку в дитинстві. Психічний розвиток новонародженої дитини. Психічний розвиток дитини першого року життя.

Тема 4. Особливості психічного розвитку дітей раннього віку

Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Пізнавальні процеси дітей раннього віку.

Тема 5. Психологічна характеристика діяльності у дошкільному віці .

Спілкування як найважливіший фактор психічного розвитку дошкільника. Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років.

Тема 6. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника

Розвиток уваги дитини від народження до 7 років. Розвиток мовлення дитини від народження до 7 років. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дошкільника. Розвиток пам'яті дитини до 7 років. Розвиток уяви дитини від народження до 7 років. Воля та система мотивів у дошкільному віці

Тема 7. Розвиток особистості дошкільника

Становлення самосвідомості дошкільника. Етичний розвиток у дошкільному віці.

Тема 8. Психологічна готовність дитини до школи.

Розвиток здібностей у дошкільному дитинстві. Темперамент у дошкільному віці. Психологічна готовність дитини до систематичного навчання в школі.

Тема 9. Психологія особистості і діяльності вихователя ЗДО

Морально-психологічні якості особистості вихователя ЗДО. Психологічні основи педагогічної майстерності.

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Тема 1. Предмет і методи дошкільної педагогіки

Предмет педагогіки як науки. Становлення педагогіки, виділення дошкільної педагогіки в окрему науку. Джерела та методологія дошкільної педагогіки. Основні педагогічні поняття. Система педагогічних наук, зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками. Педагогічне дослідження і методи.

Тема 2. Виховання і розвиток особистості дошкільника

Соціальне і біологічне у розвиткові людини. Єдність і взаємодія виховання і розвитку в становленні особистості дитини. Виховання та вікові особливості дітей. Вікова періодизація дитинства. Вікові й індивідуальні особливості дітей. Обдаровані діти.

Тема 3. Програма виховання в дошкільному закладі

Історія створення програми виховання в дошкільному закладі. Принципи побудови програми. Характеристика сучасних програм дошкільної освіти в Україні.

Тема 4. Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку

Ідеал і мета виховання. Завдання виховання дітей дошкільного віку. Гуманізація і демократизація дошкільної освіти. Педагогіка співробітництва у дошкільному закладі. Сучасні концепції дошкільної освіти. Основні документи дошкільної освіти. Закон України “Про дошкільну освіту”. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.

Тема 5. Фізичне виховання дітей дошкільного віку

Поняття про фізичний розвиток і фізичне виховання. Розвиток теорії фізичного виховання дітей-дошкільників. Завдання фізичного виховання дітей. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку. Режим як активний засіб розвитку дитини, його фізіологічні основи, педагогічні вимоги до побудови режиму. Особливості методики проведення режимних процесів. Індивідуалізація дитини. Реалізація освітніх завдань під час здійснення режимних процесів. Умови, принципи та методи і прийоми виховання культурно-гігієнічних навичок.

Тема 6. Розумове виховання дітей дошкільного віку

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання дітей дошкільного віку. Розвиток теорії розумового виховання дітей. Завдання розумового виховання дошкільників. Роль діяльності в розумовому розвитку. Зміст і засоби розумового виховання дітей-дошкільників.

Тема 7. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку

Поняття про сенсорне виховання дітей дошкільного віку, його умови. Сенсорне виховання в системах Ф.Фребеля, М.Монтесорі, О.Декролі. Завдання, зміст, методи сенсорного виховання. Етапи сенсорного виховання дітей-дошкільників у сучасній дошкільній педагогіці.

Тема 8. Загальні основи дошкільної дидактики

Загальні основи дошкільної дидактики. Розробка проблеми теорії дошкільного навчання в працях Є.Фльоріної, Л. Виготського, О. Усової, О. Запорожця. Особливості навчання дітей дошкільного віку. Зміст, принципи і типи організації навчання. Методи і форми організації навчання дітей-дошкільників. Заняття як провідна форма навчання. Особливості змісту і методики проведення занять у різних вікових групах. Підготовка до проведення занять, переорієнтування вихователя на продуктивні, проблемно-пошукові методи навчання. Використання інноваційних технологій навчання дітей-дошкільників.

Тема 9. Моральне виховання дітей дошкільного віку

Поняття про моральний розвиток і моральне виховання. Розвиток теорії морального виховання дітей. Завдання морального виховання. Методи морального виховання. Виховання вольової поведінки дітей-дошкільників. Виховання основ гуманізму. Виховання патріотичних та громадських почуттів у дітей.

Тема 10. Трудове виховання дітей дошкільного віку

Значення та необхідність трудового виховання дітей дошкільного віку. Розвиток теорії трудового виховання. Завдання трудового виховання. Особливості трудової діяльності дошкільників. Ознайомлення дітей з працею дорослих. Види праці дітей. Форми організації трудової діяльності дітей-дошкільників.

Тема 11. Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Поняття про естетичний розвиток і естетичне виховання. Розвиток теорії естетичного виховання. Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку. Засоби та методи естетичного виховання дітей-дошкільників.

Тема 12. Теорія гри

Теорія гри. Походження гри в історії суспільства, її зв'язок з працею і мистецтвом. Наукові теорії та сучасні дослідження гри. Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини. Класифікація дитячих ігор.

Тема 13. Іграшка

Іграшка. Виховна і освітня цінність іграшки. Історія іграшки. Українська народна іграшка, її регіональні особливості. Види дитячих іграшок. Вимоги до іграшок.

Тема 14. Творчі ігри

Характерні риси творчої гри, її виховне значення. Педагогічні дослідження вчених про виховання дітей в творчих іграх. Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці. Етапи становлення та рівні розвитку творчої гри у дошкільному віці. Сюжетно-рольові ігри, їх соціальна обумовленість, методика формування ігрового співавторства дітей в різних вікових групах.

Тема 15. Театралізовані ігри

Значення та особливості театралізовано-ігрової діяльності дітей-дошкільників. Характеристика видів театралізованих ігор-драматизацій, їх завдання, прийоми керівництва в різних вікових групах.

Тема 16. Будівельно-конструктивні ігри

Будівельно-конструктивні ігри, їх своєрідність, зміст, програмові завдання. Види та особливості будівельного матеріалу в різних вікових групах. Розвиток навичок у самостійній будівельно-ігровій діяльності дошкільнят. Роль вихователя у розвитку будівельно-конструктивних ігор в різних вікових групах.

Тема 17. Дидактичні ігри

Дидактичні ігри їх особливості, структура. Місце дидактичної гри у педагогічному процесі. Види дидактичних ігор. Педагогічне керівництво дидактичними іграми.

Тема 18. Освітній процес у закладі дошкільної освіти

Освітній процес у закладі дошкільної освіти його закономірності. Структура освітнього процесу. Новітнє розвивальне середовище як складова освітнього процесу у групі дошкільного закладу. Форми планування освітнього процесу. Планування у різновікових групах закладу дошкільної освіти.

Тема 19. Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти у вихованні дітей

Сучасна сім'я та її роль у вихованні дітей-дошкільників. Психолого-педагогічні засади родинного виховання. Особливості сімейного виховання дошкільників, відповідальність сім'ї за виховання дітей. Роль прикладу батьків і їх авторитету у вихованні. Концепція дошкільної освіти про єдність суспільного і сімейного виховання.

Тема 20. Педагогічна просвіта батьків

Необхідність підвищення педагогічної культури батьків засобами педагогічної пропаганди. Вимоги до її змісту, врахування особливостей аудиторії. Різноманітність форм і методів педагогічної пропаганди. Характеристика форм і методів роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю. Шляхи оптимізації співробітництва з батьками.

Тема 21. Підготовка дитини до навчання в школі

Підготовка дитини до навчання в школі. Наступність, спадкоємність, перспективність у системі безперервної освіти. Дослідження проблеми готовності до школи у вітчизняній педагогіці та психології. Характеристика змісту та основних компонентів готовності до шкільного навчання. Шляхи формування компонентів психологічної готовності у закладі дошкільної освіти.

Тема 22. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу і початкової школи

Прогресивні ідеї Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, Є.І. Тіхєєвої про підготовку дітей до школи. Дослідження цих проблем видатними ученими (О.В. Запорожець, Г.О. Люблінська, Л.А. Венгер, А.М. Богуш). Досвід Ш.О. Амонашвілі, В.О. Сухомлинського щодо підготовки дітей до школи. Соціально-психологічна адаптація дитини до школи. Особливості учіння шестирічних школярів. Форми зв'язку закладу дошкільної освіти і школи.

ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА

Тема 1. Наукові основи методики навчання дітей рідної мови і ознайомлення з явищами навколишнього життя

Методика навчання дітей рідної мови й ознайомлення з явищами навколишнього життя – педагогічна наука, яка вивчає закономірності педагогічної діяльності, спрямованої на формування мови у дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти. Предмет, об'єкт, зміст і завдання методики розвитку мови як науки.

Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, мова та історія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мови, практика – критерій істини.

Тема 2. Становлення методики розвитку мови як науки дошкільної лінгводидактики в Україні

Становлення і розвиток дошкільної лінгводидактики в Україні в першій половині XIX ст. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському дитячому садку. Концепція мовної освіти дітей дошкільного віку в Україні: єдність біологічного і соціального в мовленнєвому розвитку дітей: співвідношення діалектного і літературного мовлення; форми і методи навчання дітей рідної мови.

В.О.Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди. Книга «Серце віддаю дітям». Навчання дітей 6 років рідної мови в школі під блакитним небом.

Вчення К.Д.Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Лінгводидактична концепція К.Д.Ушинського.

Тема 3. Завдання, зміст та форми навчання дітей рідної мови

Завдання закладів дошкільної освіти у розвитку мовлення: розвиток загальної мовної культури й культури спілкування, розвиток зв'язного мовлення (діалогічного та монологічного), збагачення, уточнення й закріплення словника, виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови.

Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення. Базовий компонент дошкільної освіти. Базова програма та варіативні програми розвитку мовлення дітей. Наукові основи й структура Базової програми.

Тема 4. Методи і прийоми розвитку та навчання дітей рідної мови

Методи й прийоми розвитку та навчання рідної мови в дошкільному закладі. Загальне поняття про методи й прийоми. Наочні методи навчання Їх характеристика. Взаємозв'язок слова і наочності.

Словесні методи навчання їх характеристика.

Практичні та ігрові методи навчання, їх характеристика. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання.

Прийоми навчання дітей рідної мови. Зразок мовлення вихователя й вимоги до нього. Запитання вихователя й вимоги до них. Вимоги до відповідей дітей.

Тема 5. Методика розвитку діалогічного та монологічного мовлення дітей

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне), Діалог, монолог. Ситуативне й контекстне мовлення. Особливості

засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Сучасні дослідження проблеми розвитку зв'язного мовлення в Україні та зарубіжних країнах.

Методика розвитку діалогічного мовлення. Завдання й зміст розвитку діалогічного мовлення в дошкільному закладі. Розмова вихователя з дітьми, а повсякденному спілкуванні – метод розвитку діалогічного мовлення. Вимоги до організації розмов, їх тематика й зміст у кожній віковій групі. Методика організації проведення розмов з дітьми. Прийоми активізації мовлення мовчазних та соромливих дітей.

Бесіда – основний метод розвитку діалогічного мовлення. Види, зміст, тематика бесід. Значення бесід для розумового, морального та естетичної, розвитку дітей.

Методика проведення бесіди: підготовка вихователя й дітей до бесіди. Добір наочного, дидактичного, ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання до бесіди. Структура бесіди.

Тема 6. Методика словникової роботи в дошкільному закладі

Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їх специфіка і особливості. Етапи оволодіння словами. Критика теорії відкриття В. Штерна та Ш.Бюлера. Оволодіння значенням слова. Лексичне значення слів. Ступені узагальнення слів за значенням (М.М.Кольцова), засвоєння дітьми прямого й переносного значення слів.

Завдання й зміст словникової роботи в різних вікових груп дошкільного закладу. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-мінімум тематичні словники.

Тема 7. Методика формування граматичної будови мовлення у дітей

Загальне поняття про граматичну будову мови: граматики, морфологія, синтаксис граматичні заняття. Значення засвоєння граматичної будови мови для мовленнєвого розвитку дітей та підготовки їх до школи.

Становлення граматичної будови мови у дітей.

Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дослідження формування граматичної правильності мовлення в дітей (Ф.О. Сохін та ін.).

Тема 8. Методика виховання звукової культури

Поняття фонема, звук, звукова культура мовлення: фонетична й орфоепічна правильність мовлення, дикція, мовне дихання, фонематична мовний слух, темп мовлення, сила голосу. Інтонаційна виразність мовлення. Характеристика компонентів звукової культури мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп. Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей.

Тема 9. Методика художнього читання і розповідання дітям. Розповіді за ілюстративним матеріалом

Методика читання художніх творів на заняттях, специфіка занять художньої літератури, їх структура, методичні прийоми роботи. Підготовка вихователя до занять: добір твору, виразне читання, виділення важливих слів добір ілюстрацій, наочності, технічних засобів навчання.

Види бесід після художнього читання. Прийоми ознайомлення дітей з жанрами, композицією, засобами художньої виразності твору, дитячою книгою, її структурою.

Методика проведення етичних бесід: підготовка вихователя й дітей, структура етичної бесіди, прийоми роботи.

Тема 10. Організація роботи з розвитку мови в закладах дошкільної освіти

Роль методиста й завідуючої в організації роботи з розвитку мови в закладі дошкільної освіти. Форми роботи методиста й завідуючої. Шляхи підвищення кваліфікації вихователів. Відкриті заняття й режимні моменти з розвитку мови, доповіді, консультації, робота методичного об'єднання з розвитку мови.

Планування й облік роботи з розвитку мови в календарному, річному і місячних планах. Педагогічний контроль і методична допомога методиста й завідуючої з розвитку мови.

Питання методики навчання дітей рідної мови і ознайомлення з навколишнім у роботі методичних кабінетів відділів народної освіти. Форми роботи, їх характеристика. Робота з активом.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Тема 1. Методика ознайомлення дітей з природою в системі педагогічних наук. Становлення і розвиток методики ознайомлення дітей з природою

Визначення основних завдань екологічного виховання дітей в ході ознайомлення їх з природою на основі сучасних наукових психолого-педагогічних досліджень (П.Саморукова, Н.Виноградова, Т.Куликова, С.Ніколаєва, Н.Рижова, Н.Яришева, Н.Лисенко, З.Плохій та ін.). Використання природи у вихованні дітей в історії західної прогресивної педагогіки (Я.А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, Й.-Г.Песталоцці, Ф.Фребель, М.Монтессорі). Екологічна освіта в країнах Західної Європи і США та в Україні. Діячі народної освіти України (С.Русова, А.Макаренко, В.Сухомлинський) про роль природи у формуванні особистості дитини.

Тема 2. Зміст і завдання методики ознайомлення дошкільників з природою

Естетична цінність природи та особливості її виховання в дошкільників. Моральна цінність природи. Вирішення завдань розумового виховання у процесі ознайомлення дітей з природою. Природа як фактор фізичного виховання дошкільників. Базовий компонент дошкільної освіти про зміст і завдання ознайомлення дітей з природою в дошкільному закладі.

Осередок природи – частина навчально-виховного середовища ЗДО. Обладнання куточка природи у ЗДО. Вимоги до обладнання осередку природи у ЗДО. Кімнатні рослини – матеріал для формування у дітей уявлень про рослину – частину живої природи. Отруйні рослини. Розміщення та догляд за кімнатними рослинами. Організація догляду дошкільників за рослинами та тваринами у ЗДО.

Тема 3. Методи ознайомлення дітей з природою

Загальна характеристика методів ознайомлення дітей з природою. Класифікація методів ознайомлення дітей з довкіллям. Пояснювально-ілюстративний, проблемний. Методи, які забезпечують безпосередній і дійовий контакт дітей з природою. Дослідницький метод. Практичні методи. Ігрові методи ознайомлення дітей з довкіллям. Наочні методи ознайомлення дітей з природою. Практичні та словесні методи ознайомлення дітей з природою.

Тема 4. Еколого-розвивальне середовище – складова формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку

Психолого-педагогічна оцінка впливу природного довкілля на особистісне становлення дитини дошкільного віку. Значення природного розвивального середовища у формуванні природничо-екологічної компетенції дошкільника (створення умов для повноцінного всебічного розвитку дітей; реалізація програмового змісту по ознайомленню дітей з природним довкіллям; опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми; забезпечення інтересів дитини, задоволення її природних нахилів і потреб; наповнення середовища новинками розвивального характеру, забезпечення складових елементів еколого-розвивального середовища та їх варіативність. Природне розвивальне середовище. Екологічний простір у приміщенні, зміст та його складники. Еколого-предметне середовище в дошкільному навчальному закладі: книги та дидактичні посібники, твори мистецтва, екологічний музей. Екологічний простір на території закладу дошкільної освіти, зміст та його складники. Складові компоненти природно-розвивального середовища у ЗДО: куточок природи, екологічна стежина, куточок лісу, луки, водойми, саду екологічна лабораторія, зимовий сад, город, квітники тощо.

Тема 5. Форми організації роботи по ознайомленню дошкільників з природою

Форми організації освітньої роботи з формування природничо-екологічної компетенції дітей (заняття, екскурсія як особливий вид занять, цільові та повсякденні прогулянки).

Значення і місце занять у системі роботи щодо формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Інтегрований характер занять екологічного спрямування. Підготовка вихователя до заняття: визначення змісту знань, умінь і навичок, що формуються на занятті, виходячи з вимог програми; відбір матеріалу для занять; використання різноманітних методів і прийомів навчання на заняттях відповідно до завдань програми, інтересів та можливостей дітей. Методика організації і проведення природознавчих занять з дітьми різного віку. Особливості проведення ігор-занять з дітьми раннього віку. Використання на заняттях досвіду і знань дітей, що отримані у повсякденному житті, їх систематизація на заняттях. Індивідуалізація природничої освіти дітей за їх інтересами. Зв'язок занять з іншими формами роботи. Особливості та вимоги до організації екскурсій у природу. Характеристика цільової прогулянки. Особливості організації повсякденної прогулянки, її спрямування на вирішення завдань формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Екологічні акції та проекти. Залучення батьків до різних форм організації роботи по ознайомленню дітей з природним довкіллям.

Тема 6. Куточок природи закладу дошкільної освіти

Необхідність організації куточка природи, його навчально-виховне значення. Розміщення і обладнання куточка природи. Вимоги до його обладнання. Правила підбору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах жилого приміщення, безпечність для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду тощо, постійні та тимчасові мешканці куточка природи. Кімнатні рослини куточка природи і зимового саду (декоративно-красиво-квітучі, цибулинні, виткі, ампельні, сукуленти): особливості догляду, використання в інтер'єрі ЗДО.

Утримання риб у куточку природи. Риби місцевих водойм і екзотичні риби умови утримання. Влаштування акваріуму і догляд за ним. Птахи в куточку природи. Умови утримання в куточку природи папуг, канарок, щиглів, ссавців – постійних мешканців куточка природи. Утримання тимчасових мешканців куточка природи. Сезонні зміни в об'єктах куточка природи.

Тема 7. Ділянка закладу дошкільної освіти

Значення ділянки для реалізації змісту і завдань формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Вимоги до планування та

озеленення ділянки закладу дошкільної освіти. Вибір та розміщення дерев, кущів, витких рослин. Влаштування газонів на ділянці.

Вибір місця для квітника. Планування та форми квітників. Підбір декоративних квіткових рослин для квітника: однорічні, дворічні, багаторічні з урахуванням термінів цвітіння та естетичних вимог. Вирощування квітів, догляд за ними. Збір насіння. Зимове зберігання бульб та цибулин. Зрізання квітів. Складання букетів. Зміст роботи з ознайомлення дошкільників з декоративними квітами. Вибір місця та планування городу на ділянці дошкільного закладу.

**Тема 8. Планування і облік роботи по ознайомлення дітей з природою.
Керівництво методичною роботою по ознайомленню дітей з природою**

Значення та основні принципи планування роботи по ознайомленню дошкільників з природою в закладі дошкільної освіти. Керівництво процесом ознайомлення дошкільників з природою з боку завідуючої та методиста закладу дошкільної освіти. Робота в методичному кабінеті.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Хрестоматія. Частини I та II. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 344 с.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: Навч. пос. Київ: Центр учбової літератури 2012. 347 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. пос. Київ: Центр учбової літератури 2007. 392с.
4. Лисенко Н.В. Ознайомлення з природою та основи проєкологічної освіти дітей дошкільного віку. Київ: Ліра. 2019. 336 с.
5. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: Ч. 1. Київ: Вища школа, 2006. 302 с.
6. Ознайомлення дітей з природним довкіллям: навч.-метод. посіб. для студентів пед. вузів / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Т. М. Дука. Умань: Візаві, 2020. 155 с.
7. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 432с.
8. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник / Тамара Поніманська. – 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 448 с.

Програму випускного екзамену схвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини протокол № 3 від 29.09.2022 р.
Завідувач кафедри

Людмила ІЩЕНКО

Програму випускного екзамену погоджено навчально-методичною радою факультету дошкільної та спеціальної освіти протокол № 2 від 19.10.2022 р.
Голова ради

Ольга БУТЕНКО